

אמא – (אמא'לה כפי שהייתי מכנה אותך)

מילה כל כך קצרה, שלוש אותיות, שתי הברות, מילה אחת – אמא.

מילה שכל תינוק יודע לומר אותה מעט אחרי גיל שנה. כל כך טריוויאלי ופשוט אך מלא עומק ומשמעות. מילה כל כך קטנה, אבל כל כך גדולה! מילה שחובקת עולם ומלואו. אמא שלי – שלנו, נולדה בטורקיה ב-1923, עברה עם המשפחה לבולגריה כשהייתה בת 5, שם שהתה המשפחה בכל תקופת המלחמה. כשהייתה בת 17 חזרה עם משפחתה לטורקיה, ושם הצטרפה לתנועת "החלוץ" ושימשה כמדריכה. בין הדמויות שפגשה במהלך התקופה היו: דוד בן-גוריון ועקיבא לוינסקי ז"ל. עקיבא סידר לאמא תעודות לעליה בלתי לגאלית, ובשנת 1948 הגיעה לארץ. למעשה, רק רצתה לומר לעקיבא "תודה", אך היות שירד גשם עז באותו יום הציע לה עקיבא אוהל "לכמה לילות". ומאז למעשה אמא נשארה במעין צבי.

אמא – אישה פעלתנית, חרוצה, שידעה להעסיק את עצמה, אם בפגישות חברתיות ומשחקי ברידג', אם בגידול העציצים שכה אהבה, ובבישול ואפיה כשעוד הייתה יכולה.

בשנים האחרונות נפגם כושר הראיה שלה וגם השמיעה כבר לא כשהייתה, לכן אהבה שנבוא אליה, נשוחח, נשפוך את הלב, ותמיד הייתה לה עצה טובה, פיסה של נחמה ואופטימיות, או "סתם" פינה חמה לכולם. יחד עם הפגיעה בראייה נפגע גם ליבה של אמא, ומאז כ-10 שנים היא חיה על "זמן שאול". אמא הכירה במגבלות הפיזיות שלה, אך בחרה להתעלם מהן, והתייחסה אל עצמה כמסוגלת לעשות כמעט הכל. לנסוע על הקלנועית ברחבי הקיבוץ, ^{לשבת} בחוץ ^{וללכת} לעוברים ושבים (גם אם לא תמיד זיהתה אותם). ידענו שדברים עלולים לקרות, אבל זה תמיד תופס אותך לא מספיק מוכן.

אמא, אמא'לה – היית לי חברה טובה ונאמנה. יכולנו שעות לשבת ולפטפט על עניינים קטנים כגדולים, טיפשיים כחשובים, משעממים כמעניינים, בלי הבדל. הייתה בינינו אהבה עמוקה ואין-סופית, וכזאת היא תישאר.

אמא שלי, אמא, היית לי חברה טובה, ויחד איתך

בשבוע האחרון, מרגע שהגעת לבית החולים, נלחמת בגבורה את מלחמתך
האחרונה. אבל – אמא'לה, גם גיבורים צריכים לנוח, ואת מצאת את מנוחתך.
נוחי בשלום, אמא'לה יקרה שלי, מלכה שלי, עם כתר של שיבה. נוחי.

ביום הולדתך ה-90 אמרת שברגעים קשים, את נזכרת במילותיה של נעמי שמר
ושאבת מהן עידוד: (שירי נעמי שמר)

"על כל אלה, שמור נא לי אלי הטוב,

על הדבש ועל העוקץ, על המר והמתוק."

אוהבים אותך ותמיד נאהב,

כל בני ביתך.

צ'לה

* היום השנה לך כל אלה

ואם: "אם אצמח" – של אהבה אינסופית

הספד לסבתא דבורה – זיוי ואיילת

אנשים הכירו אותך בשמות שונים: דורה, דבורה, דבורוש, דבורשן. אנחנו, ורק אנחנו הנכדים, הכרנו אותך בתור "ספתא". עם פ' דגושה. יש נכדים שמתפללים לסבתא מגניבה, בשבילנו זה בכלל לא היה שאלה: לתת כיפים פה או להוריד כוסית של משהו טוב שם, ובעיקר ליהנות משמחת החיים והחדות החריפה שלך.

מוזר לדבר עלייך בזמן עבר, זה הרי כל כך הזוי ולא טבעי, זה משהו שלא היה עובר בחיים. הרי לא היית אישה חזקה עם לב מזהב טהור – את עדיין כזו. וכמה מוזר זה להיפרד אחרי כל השנים האלה, שבהן שמחנו איתך ודאגנו איתך, ולפעמים גם בכינו איתך. עזרנו לך כשהיה לך קשה (בגוף או בנפש) ואת תמיד עזרת לנו בחזרה, תמכת והיית שם בשבילנו, בין אם זה לפני 20 שנה ובין אם זה לפני כמה שבועות. תמיד הקשבת, תמיד שיתפת, ידעת לבקש תמיכה וגם לתת כתף ואוזן קשבת. היית סלע איתן עבורנו, עוגן, ובעיקר נצחית. הרי סבתא תחיה לנצח...

האופטימיות שלך דבקה בכולנו, וגם ברגע כזה היית מוצאת איזה אור בקצה המנורה. אז הנה, גם אנחנו מוצאים: סבתוש, חיית חיים מלאים וטובים, ראית את העולם וטרפת אותו בלי מלח, ראית את בנותייך מתחתנות, מביאות ילדים ורק לא מזמן זכית לראות נין. זכית לחבק ולגעת בלבבות של כל כך הרבה אנשים שברבות השנים אימצו אותך לאמא, לסבתא ולחברת אמת.

נוחי בשלווה עם כל אהוביך וחבריך, ותיהני מהשקט שכל כך מגיע לך. נוחי בשלווה, סבתא'לה, תמסרי ד"ש ונשיקה לסבא שחיכה לך כל כך הרבה זמן, ואל תשכחי להעיף עלינו מבט מדי פעם ולוודא שהכל בסדר – כמו שתמיד היית עושה.

אנניקס ! סנצ'ו

הנניקס

שוב אנחנו מתכנסים כאן בבית הקברות, מלווים בדרכה האחרונה חברה ותיקה. דבורה כרמלי.

דבורה נולדה בתורכיה בשנת 1923. כשהייתה ילדה צעירה עברה המשפחה להתגורר בבולגריה, כי אביה היה זקוק למרחצאות, אך בשנת 1938, יצא חוק בבולגריה, שכל מי שיש לו נתינות זרה, צריך לחזור לארץ מוצאו. כך נאלץ האב לשוב לטורקיה. אחרי זמן קצר הצטרפה אליו כל המשפחה.

דבורה הרגישה שהחיים בטורקיה אינם מתאימים לה. היה לה קצת להתרגל מחדש למנהגים ולמנטליות השונה, וכך חיפשה לה דרך חדשה. דבורה הצטרפה לקבוצת בחורים צעירים, שקראו לעצמם "נאמני ציון". באותו זמן – 1942 הפעילות הציונית בטורקיה הייתה מפותחת מאוד. שליחים רבים הגיעו מהארץ, ביניהם גם עקיבא לוינסקי, שהיה חבר במעיין צבי. דבורה הבינה שעתידיה הוא בארץ ישראל. בשקט, בלי לגלות לאיש, ארזה מזוודה, הכינה דרכון ויצאה לדרך. היא הגיעה לארץ בשנת 1948, וזמן קצר לאחר שהגיעה נסעה לבקר את עקיבא במעיין צבי, ולדבריה "נדלקה" על המקום והחליטה להישאר. אבל החיים בקיבוץ לא היו קלים, תנאי המגורים והעבודה בגן הירק היו זרים לדבורה וקשים. בזכות חברים טובים הצליחה לעבור תקופה קשה זו. זמן מה לאחר שהגיעה לקיבוץ, התבשרה דבורה על הגעתה של אמה לארץ. דבורה הבינה שהאם לא תוכל לתנאים הקשים בקיבוץ, ועברה יחד איתה לגור בתל אביב. שם עבדה לפרנסתה במכירת כפתורים.

לימים חזרה למעיין צבי, נישאה לראובן, ונולדו הבנות דליה ודורית. עם ראובן חיה באהבה, עד שנפטר והוא עוד צעיר, אך גם אחרי מותו, המשיכה דבורה בדרכה, ותמיד ראתה את הצד היפה של החיים.

לרובינו דבורה זכורה כאקונומית "המיתולוגית". זו שאחראית על כל מה שקורה במטבח וסביבתו. לשביעות רצון האנשים, נבחרה דבורה שוב ושוב לשאת בתפקיד חשוב וקשה זה.

תמיד ראתה דבורה בעבודה ערך עליון. בהיותה בת 80, נאלצה לסיים את עבודתה במפעל, והדבר היה למורת רוחה, והיא הרגישה פגועה וחששה שלא תוכל לתרום עוד. ואכן היא תרמה. היא השתתפה בועדות והייתה מעורבת מאוד בחיי הקהילה, אך מעל הכל, דבורה נודעה בבישולים ובעוגות הנפלאות, מעשי ידיה. היא הייתה המאסטר שף של אותם ימים!

עם השנים התברכה דבורה בנכדים – זיו, איילת ודורון, ואף זכתה לחבק בן – נועם.

לעת זקנה התחברה דבורה לילדי הגן, כשיום יום באה לגן רכובה על הקלנועית, מנהלת עם כולם שיחות בעניני היום ומשמשת סבתא לכולם, ובעיקר לנועה ורונית, שאמצו אותה, והיא אותן כבנות משפחה אמיתיות.

דבורה הייתה אישה בעלת ידע עולם נרחב, אפשר היה לנהל איתה שיחה כמעט על כל נושא. תמיד הייתה מוקפת חברות, אישה אוהבת ונאהבת. דבורה - תחסרי לכולנו. נזכור אותך באהבה!

דבורה כרמלי - 8.1.14
 (נ.מ. ותיקה) א. ר. צ. 3.11.14

7/2/14

אזכרה סיוקה 30

אמאילה

חודש חלף מאז שנפגשנו כאן לאחרונה.

חודש!! – כל כך מהר עבר הזמן, ולא הספקנו עוד להתרגל.

אני רואה אותך בדמיוני, בכל כך הרבה אפיזודות קטנות של החיים:

באה לקחת אותי מהעבודה- בקלנועית שלך, שקראת לה "הרגליים שלי", ואנחנו מפטפטות עוד קצת, אפילו שקר...

נחה בכורסא שלך בשלווה ובכיף, ונהנית ממנה, כמה קצת בקושי – נעזרת במקל, שומעת מוזיקה אהובה (בצרפתית, בעברית, בלאדינו),

רואה את הנעליים המיוותמות שלך בחדר השינה, כאילו מחכות לך, הטלפון, התמונות, המפות, כלי השולחן...הכל! הכל כל כך מזכיר אותך וכל כך מדבר אליי.

אני שומעת אותך בדמיוני, אומרת שהבורקס לא כ"כ הצליחו, וגם העוגה (כשכבר התקשית לראות), אומרת שלא הספקת לטעום מהריבה שהכנתי, שלא הספקת להיות בדירה של איילת, שמישהו צרב לך דיסק חדש, מבקשת מאיציק לתקן משהו, או אומרת שקשה לך לנשום וש"הלב שלך דופק בום- בום"

אני רואה ושומעת- ולא מאמינה.

לא מאמינה שזה נגמר! זהו! יותר לא יהיה...

שיותר לא אראה אותך לעולם! שהלכת – ואין דרך תזרה.

אנשים אומרים לי: "היא הייתה בת 90, זה גיל מכובד, תשמחי..." וכיו. זה נכון, אבל זה לא מקל.

מה לא הייתי נותנת, אמאילה, כדי לתת לך, רק עוד חיבוק אחד, נשיקת פרידה אחרונה, ליטוף אחרון, ולהגיד לך כמה יקרת לי! כמה אהבתי אותך!

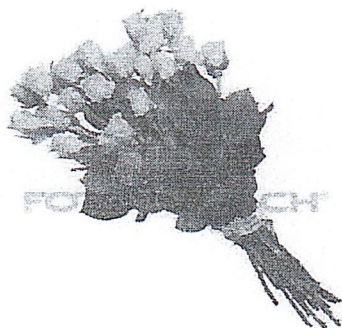
נכון, זו דרכו של עולם, וצריך ללמוד להשלים עם העובדות, ולקבל את המצב. רק – למה, למה זה קשה כ"כ?

נזכור אותך אמאילה, תמיד, בכל מה שאהבנו בדך.

היי שלום,

אוהבייך.

ג'ט'ה

9.1.15

אברהם ב'וקה שגור

אמא'לה, אמא שלי, אמא...

כמה פעמים ביום אני אומרת מימים אלה? - המון, פשוט המון! כמעט בכל הקשר, אמא'לה, אני רואה את דמותך מול עיני. שוב ושוב משחזרת בדמיוני, את היום והרצף בו מצאתי אותך על הכורסה שלך, ואת בקול קלוש אומרת לי: "קר לי..." היית נראית כמו ילדה קטנה בכורסה גדולה...

ואח'כ הימים בבית החולים, שהאיכרו בי המון שאלות ללא מצינה. ואח'כ תמונות חיים עצובות בדמיוני. איך הגעת, מה אמרת, מה צעית...

כל יום! אין יום בו את לא חולפת במוחי. שומעת אותך, נזכרת בק, חולמת אותך בהקייץ. כל יום! ובכל פעם שכלו, חונקות הדמעות את ערוני, ואת עיני. לפעמים לולאות, ולפעמים נשארות נוצצות בעיניי.

אמא'לה, אין מושג לאיך אחד, כמה את חסרה! לי, לנו - כמשפחה מורחבת, לכולנו! אני מתעצצעת מימים בהם יכולנו לשבת יחד, לרקד יחד, לצחוק יחד, ולבכות ולדבר ולדבר..

חנוכה היה, וכמובן - אין סופגניות של אמא, אין להדליק נר ראשון יחד, ואין לשיי "מצולז צור" יחד. פשוט אין! אין יום שישו בכל שבוע, לקפה, עוגה וקקושים, אין, ואין, ואין!

חברותייך, אמא'לה, פולאות אותי בדרכים, ושוב ושוב מספרות לי כמה את חסרה גם להן. הילדה, איילנה נדלר, פילי, פנינה זרמי - בטרם הלכה לצולמה, ויש עוד.. (צביה, נילי, ...). לול נזכרת בצרפתית שלך, לול במאכלים שלך, ולול בסתם תמונות חיים, או במשחק קלפים, וכך אנחנו מאלגלות שיחה עליוק עם בדרכים. לה נציט ומחמט את הלה, לדעת שלא נשכחת עם צי"י חברותייך.

אני מתנחמת, אמא'לה, בדברים שנשארו לי ממך. הן בדברי החכמה שלך, הן במתכונים שלך, שכה אהובים אצלנו (פאי - לימון, בורקיטס - שאיילת מפליאה להכין, סלט וולדורף וצוד), והן בחפצים שנשארו איתי. כל חפץ כזה שאני לוקחת

גיד, מלואה תמיד במילים: "זה היה של סבתא.." והיום,
אמא'לה, אני בוחרת לקחת את כל הזכרונות ממך -
כמתנה! כל זיכרון כזה, נכנס אצלי ללב, לאינו מאירה,
שם-אני מקווה- הוא יישאר שמור למן רב. עם חדר השינה
שלנו, התעשר מאד בתמונות שלקחתי ממך וכולן מביטות
אלי באהבה.

אז אמא'לה, אמנם נצמח מחיי ומחיינו באופן פיזי, אבל
רוחך, חכמתך ודברייך, מנחמים אותי בימים אפורים, והם
ישארו איתי תמיד, ומהם אשא צידוד וכות.

ומילה אחרונה אמא'לה- מקווה שפגשת את אבא אי-שם
בשביילי אן העדן, והוקל לך..

יהי זכרך ועם זכרו של אבא, ברוך.

צ'לה

* השמעה השיר: "אמא, אמא" - של יהורם גאון.